

УДК 37.091.113

Куширець О. Ю.
студентка магістратури
"Управління навчальним закладом"
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир)
учитель англійської мови початкових класів
(Кириївська школа I-III ступенів
Любарський ДНЗ)
e-mail: olesichkasid@ukr.net

Сутнісно-змістова характеристика професійно-значимих якостей сучасного керівника ЗНЗ

У статті проаналізовано основні професійно-значимі якості особистості менеджера. На підставі аналізу наукової літератури визначено найбільш важливі блоки професійно-значимих якостей сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу. Дається широке визначення таким поняттям як "професійно-значимі якості", "компетентність", "управлінська компетентність", "організаторські якості", "комунікативні якості".

*Працелюбна бджола
вміє зібрати мед і з гірких квітів*
М. Богданович

На сьогоднішній день ефективна діяльність освітніх організацій в Україні багато в чому залежить від активності та професіоналізму менеджера освіти. Питань підготовки кваліфікованих фахівців для української освіти залишається суттєвим і сьогодні. Вони передбачають формування професіоналів, які б відповідали сучасним вимогам суспільного та економічного розвитку країни, які спроможні створити творче освітнє середовище в навчальному закладі та навколо нього.

Специфіка професійної діяльності керівника вимагає дотримання певного ряду вимог до їхньої професійної особистості. В науково-педагогічній літературі їх визначають як *професійно-значимі якості особистості*.

В сучасних умовах управлінська діяльність керівника є поліфункціональною, професійною, але її зміст повинен виходити за межі норми професійно-педагогічних знань, тобто набувати високого рівня сформованості професійно-значимих якостей.

Ця проблема розглядалась у працях В. Маслова, Л. Карамушкі, Н. Коломінського, В. Олійника, Л. Пермінова та ін. Не одностайної думки щодо визначення поняття "професійно-значимих якості" трактували вчені: Б. Ананьєв, Є. Ільїн, А. Карпова, Є. Клімова, Н. Ребков, В. Шадриков та ін.

Проблема розвитку професійно-значимих якостей була сформульована ще у двадцяті роки ХХ ст. радянськими дослідниками – Н. Д. Левітовим, А. А. Толчинським, І. Н. Шпільрейном.

У Законах України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Про вищу освіту", в "Державній національній програмі "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті та інших директивно-нормативних документах визначається вимоги до педагогічних працівників.

Однак питання щодо формування професійно-значимих якостей керівника ЗНЗ потребує глибших досліджень, що і спонукало нас до написання статті: "Сутнісно-змістова характеристика професійно-значимих якостей сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу".

Мета нашої статті полягає у виокремленні основних блоків професійно-значимих якостей сучасних керівників ЗНЗ.

В наш час є багато підходів до визначення поняття "*професійно-значимі якості*". За І. Алексєєвою "професійно-значимі якості" – це індивідуальні властивості діяльності суб'єкта, які є досить важливими та достатніми щодо реалізації діяльності нормативного рівня [1].

Професійно-значимі якості за В. Шадриков – це індивідуальні якості суб'єкта діяльності, що впливають на ефективність діяльності та успішність її освоєння [2: 66].

Кожний зміст поняття "професійно-значимі якості" різних авторів є досить слушним та доповнюють один одного. Тому на нашу думку, ми вважаємо, що ***професійно-значимі якості*** – це сукупність якостей особистості, які допомагають їй професійно виконувати певний вид діяльності та бути професіоналом у своїй сфері.

Російські дослідники Є.Тонконога та В. Кричевський на початку 80-х років виокремили професійно-значимі якості директора школи у такі групи:

– *компетентнісні якості* (професійні знання в своїй управлінській діяльності, широкий світогляд, культура, здібності розвивати знання на практиці тощо);

– *моральні якості* (повага до колег, людей, порядність, справедливість у роботі, прагнення до самовдосконалення, працьовитість, відданість роботі);

– *організаційно-педагогічні якості* (організованість, діловитість у роботі, послідовність, системність та гнучкість дій, вміння управляти

– *комунікативні якості* (уміння контактувати з колом людей, що оточують, знаходити з ними спів розмову, вміння слухати, манери спілкування, педагогічний такт, інтерес до співрозмовника);

– *управлінські якості* (рішучість, впевненість, енергійність у прийнятті рішень, творче мислення, високий рівень творчих умінь, наполегливість, чіткість, точність, конкретність тощо) [3].

А.В. Карпова виділяє 4 основні групи професійно-значимих якостей особистості [4]:

– *абсолютні* – якості, які є необхідними щодо виконання діяльності на доступному, середньому рівні;

– *відносні* – якості, які допомагають управлінцям досягнути високих кількісних та якісних показників у своїй діяльності;

– *мотиваційні* – якості, які мотивують до реалізації тієї чи іншої діяльності, тобто якщо мати високу мотивацію, то вона зможе компенсувати недостатній рівень розвитку інших професійно-значимих якостей;

– *анти-професійно-значимі якості* – це якості, які недосить корисними для управлінця, є протипоказанням для його діяльності. Якості перших трьох груп, будучи на вищому рівні четвертої, передбачають мінімальний їх розвиток.

Проаналізувавши різні підходи щодо професійно-значимих якостей, ми хотіли б виділити такі блоки якостей сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу:

- компетентнісний блок;
- організаційний блок;
- комунікативний блок;
- мотиваційно-вольовий блок якостей.

Поняття *компетентність* (від лат. *competens* – належний, відповідний) у словнику трактується, як сукупність знань та умінь, що є необхідними для виконання ефективної професійної діяльності (вміння аналізувати, передбачати наслідки діяльності, використовувати інформацію) [5].

За Хуторським А.В. *управлінська компетентності керівника* – це сукупність його особистісних, професійних якостей, що

розкривають зміст особистості з позиції його сучасної управлінської діяльності в навчально-освітньому закладі [6].

Виділимо важливі складові управлінської компетентності керівника, що є необхідними у його професійній діяльності:

- адекватний професіоналізм і психофізіологічний;
- стаж професійної діяльності;
- галузева компетенція;
- правова компетенція;
- нормативна компетенція;
- педагогічна компетенція;
- психологічна компетенція;
- методична компетенція;
- загальнопрофесійні вміння;
- загальна ерудованість і кругозір.

Організаторські якості – це система усвідомлених дій, що характеризуються вміннями правильно організовувати роботу, забезпечувати чіткий контроль.

Організаторські якості виявляються в певних психологічних властивостях особистості, а саме:

- самокритичність та критичність (вміння бачити недоліки як у собі так і в інших людях);
- психологічна вибірковість (вміння правильно, без спотворень відбирати дії щодо організації);
- психологічний контакт (вміння позитивно взаємодіяти з людьми);
- вимогливість (це пред'явлення конкретних, зрозумілих вимог щодо особистості);
- наполегливість (означає, що керівник прагне досягнути поставленої мети);
- самостійність (вміння виконувати свою роботу самостійно, не спираючись на чужу допомогу);
- цілеспрямованість (уміння поставити перед собою чітку мету й прагнення її виконання);
- дисциплінованість (вміння підтримувати порядок, дисципліну в своєму колективі);
- працездатність (здатність виконувати свою професійну роботу на високому рівні);
- ініціативність (бути енергійним працівником своєї діяльності, вміти висувати нові ідеї, думки та намагатися їх втілити в реальність).

Важливе значення для діяльності менеджера має **блок комунікативні якості** – це вміння взаємодіяти, контактувати, бути комунікабельним та вміти вислуховувати інших тощо.

Спілкуючись з своїми колегами управлінець постійно здійснює три види спілкування:

- субординаційне – це спілкування між керівником та його підлеглими, що ґрунтується на адміністративно-правових нормах;
- службово-товариське – це спілкування між колегами на основі адміністративно-моральних норм;
- дружнє – це спілкування між керівниками, керівниками та підлеглими, але на основі морально-психологічних норм взаємодії.

Керівник повинен вміти використовувати певний стиль спілкування, щодо ситуації і цілей спілкування. Це йому допоможе підтримувати контакт із колегами на позитивному рівні.

До комунікативних здібностей відносять:

- вміння встановлювати та підтримувати контакти з колегами й іншими членами суспільства;
- слухати та чути партнера по комунікації;
- розуміти іншого й бути зрозумілим для інших; за словами відчувати психологічний стан співрозмовника, його емоції й почуття;
- контролювати власні емоції;
- усувати власні негативні оцінки й реакції на позицію партнера;
- докладати конструктивних зусиль для збереження гармонійних, толерантних стосунків;
- логічно та лаконічно формувати власні думки;
- здійснювати успішне управління процесом комунікативної діяльності під час виконання конкретних професійних функцій робітником [7: 24].

Блок мотиваційно – вольових якостей включає в себе:

- Самоменеджмент (мистецтво керувати собою, часом, життям, свідомо робити свою кар'єру через самоосвіту, самовизначення, саморозвиток тощо).
- Прагнення до успіху (вміння бути рішучим, довіряти своїм ідеям, діям, орієнтація на досягнення цілей).
- Самовизначення (свобода, відкритість).
- Соціальна компетентність (балакучість, товариськість, сила переконання, дружнє ставлення до оточуючих, впевнена манера тримати себе).
- Обережність (чесність, повага, порядність, точність, визначення з боку оточуючих, сумлінність) тощо.

Висновок. Отже, професійно-значимі якості керівника є неодмінним атрибутом його фахової діяльності, невід'ємною частиною його професіоналізму, його знань, взаємодії з колегами та соціальним середовищем тощо.

На нашу думку, весь набір професійно значимих якостей сучасних керівників загальноосвітніх навчальних закладів можна об'єднати у чотири блоки (компетентнісний, організаційний, комунікативний, мотиваційно-вольовий блоки якостей).

У подальшому, використовуючи наше теоретичне дослідження, ми плануємо визначити набір конкретних якостей по кожному блоку, подальший пошук ефективних методів та методик для діагностування професійно-значимих якостей сучасних керівників освітніх організацій, а також визначити умови та чинники для розвитку професійно-значимих якостей сучасних керівників

Список використаних джерел та літератури:

1. Алексеева И. Ю. Диагностика профессионально важных качеств / Алексеева И. Ю., Батаршев А. В., Майорова Е. В. – СПб : Питер, 2007. – 192 с.
2. Шадриков В. Д. Психология деятельности и способности человека / В. Д. Шадриков. – М. : Логос, 1996. – 320 с.
3. Смирнова М. Є. Практика управління загальноосвітнім навчальним закладом: від функціонування до розвитку / М. Є. Смирнова. – Х. : Основа, 2013. – 192 с.
4. Карпов О. В. Поняття професійно важливих якостей діяльності / О. В. Карпов // Психологія праці. – М. : ВЛАДОС-ПРЕС, 2003. – 352 с.
5. Професійна освіта : словник : навч. посібник / [уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало]. – К. : Вища шк., 2000. – 380 с.
6. Хуторский А. В. Компетенции в образовании: опыт проектирования : сб. науч. тр. / под ред. А. В. Хуторского. – М. : ИНЭК, 2007. – 327 с.
7. Комунікативна культура суб'єктів навчально-виховного процесу професійно-технічних навчальних закладів : метод. посіб. / за ред. В. І. Свистун, В. А. Григор'євої. – К. : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2013. – 94 с.

Кушырец А. Ю.

Суцностно-содержательная характеристика профессионально-значимых качеств современного руководителя ОУЗ

В статье проанализированы основные профессионально-значимые качества личности менеджера. На основании анализа научной литературы определены наиболее важные блоки профессионально-значимых качества современного руководителя общеобразовательного учебного заведения. Дается широкое определение таким понятиям как "профессионально-значимые качества", "компетентность", "управленческая компетентность", "организаторские качества", "коммуникативные качества".

Kyshurets O.

Essential intentional characteristics of professionally significant qualities of the modern head of general educational establishment.

In the article analysed basic professionally-significant qualities of personality of manager. On the basis of analysis of scientific literature identified the most important professionally significant qualities of the modern head of general educational establishment. The study defined such notions as: "professionally-significant qualities", "competency", "managerial qualification", "organizational qualities", "communication qualities".